

ІМІТАЦІЯ БОРОТЬБИ ЗА ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті наведено цікаві матеріали щодо причин низької якості вищої освіти в Україні. Розглянуто історичні, соціальні та організаційні фактори, що спричинили заміну якості вищої освіти на паперову роботу. Сформовано основну концепцію вищої освіти і комплексну систему підвищення якості навчання в вузі, план якої повинен складатися на 3–4 роки і охоплювати всі її ланки вертикалі та горизонталі — від міністерства і до вузу, кафедри, викладача та студента.

В. А. Шабайкович

Якість — це душа вищої освіти, яка народжується в процесі навчання, залежить від матеріально-технічної бази вузу, кваліфікації викладачів, способів і методів навчання, сумлінності студентів, є необхідною під час роботи за спеціальністю. Якість вищої освіти має важливе значення, оскільки має вплив на функціонування управління системою народної освіти, підготовки відповідних кадрів для народного господарства, інтелектуальної еліти, визначення шляху побудови самостійної та незалежної держави, є одним із головних завдань будь-якої країни, в тому числі України. Кожна держава надає їй належну увагу, правда, сумірну з політикою, що проводиться, та можливою фінансовою підтримкою. Використовувана система навчання має суттєве значення і є найважливішою в системі управління якістю навчання в вузі. Вказана проблема є не лише проблемою управління, за своєю сутністю це й організаційно-методична проблема, котра вирішується їх методами. Методично, а це основне, проблема вирішується у процесі розроблення програм навчання, методичних вказівок та інструкцій, їх сучасному наповненні. За таких умов важливим виступає матеріально-технічне забезпечення навчання обладнанням, оснащенням,

© Шабайкович В. А., 2015

програмами тощо, але без бюрократії. Тісно пов'язана організація навчального процесу з сучасною науково-технічною базою, де головними є навчально-методичні кадри. У штатному складі мають бути фахівців, а не випадкові люди. Якщо надається освіта, наприклад, економістам, то навчати їх мають викладачі згідно з своєю фаховою освітою. Особливо це стосується викладачів зі ступенем: кандидатів і докторів за спеціальністю захищених дисертацій. Економічно проблема вищої освіти вирішується через ринок, ціну за навчання, котра має бути децентралізованою і відповідати як затracеним коштам, так і мінімальному прибутку.

У забезпеченні якості вищої освіти створилась цікава ситуація — віддзеркалення ситуації в країні. Для забезпечення якості ніби все є: попит, вузи (правда, їх забагато), кадровий потенціал, організація та мінімальне матеріальне забезпечення, а самої якості вищої освіти як не було, так і немає. Згідно з рейтингами підготовки спеціалістів, Україна зі своїми високими потенційними можливостями за 24 роки незалежності залишається позаду більшості країн світу. Серед головних причин: повний розвал економіки, поганий соціально-політичний клімат, низька духовність, пріоритет збагачення за будь-яку ціну, корупція, хабарництво, відсутність відчуття господаря та інші негативні явища, породжені суб'єктивними та об'єктивними причинами.

Мета та завдання статті полягають в аналізі причин низької якості вищої освіти та описі завдань її досягнення в сучасних умовах.

ОГЛЯД МАТЕРІАЛУ ЩОДО ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Незнання причин низької якості вищої освіти України чи їх ігнорування не дає можливості сформулювати заходи для її підвищення. Відомо чимало джерел інформації, які між собою різняться залежно від фаховості авторів [1—7]. Найбільшої шкоди якість вищої освіти отримала від розвалу в 90-х роках народного господарства, системи вищої освіти, економіки, реставації дикого капіталізму, принципу неконтрольованого збагачення будь-якими засобами, корупції, хабарництва тощо. У такому контексті абсолютно незрозумілим є вибір Болонського процесу [2]. Секрет його розповсюдження в Україні полягав у тому, що його сутність представлялась тенденційно, оскільки базувалася на недомовках, різних поглядах і відвертих міфах — бажанні закрити Болонським процесом відсутність концепції та плану розвитку вищої освіти України.

Сутність другорядного в Європі Болонського процесу стисло полягає в кредитно-модульній¹ системі організації навчання, двох (бакалавр-магістр) або

¹Від лат. *credita* — позика, борг, тобто за дослівного перекладу — несітниця: боргова чи позикова модульна система організації навчального процесу.

триступеневій у вищій технічній освіті (бакалавр-спеціаліст-магістр) та масі бюрократичної супроводжуючої документації типу інформаційних пакетів, навчальних контрактів, різноимених кредитів, модульного контролю, модульної бальної оцінки, рейтингів, переліку оцінок дисциплін тощо [2].

Метою було визначено підвищення престижу української вищої освіти в світовому освітянському просторі. Основні завдання були скромнішими: адаптація ідей *ESTC* до системи вищої освіти, забезпечення можливості навчання студента за індивідуальною програмою, стимулювання учасників навчального процесу, нормування порядку надання студенту можливості отримання професійних кваліфікацій відповідно до потреб ринку праці. За винятком *ESTC* все було відомим і раніше. Результати такого педагогічного «експерименту», як і слід було очікувати, мізерні, а враховуючи витрати та зниження якості вищої освіти, — різко негативні. Доказом був поступовий розвал вищої освіти країни за наявності чисельних, нікому не потрібних, бюрократичних папірців на всіх рівнях. Тому цей процес потрібно якомога скоріше закінчити як неефективний і відволікаючий увагу від головної важливої проблеми — якості вищої освіти, підготовки кваліфікованих спеціалістів.

Наступною невдалою спробою було впровадження компетентнісного підходу [3], що окреслює коло питань, у яких працівник добре обізнаний, має знання та досвід. Наголошувалось, що вказівки на вміння недостатньо для цілісного уявлення щодо комплексу знань, способів діяльності тощо, а також що процедура побудови освітніх компетентностей базується на змісті існуючої освіти і містить чотири етапи: пошук проявів ключових компетентностей у навчальному предметі, побудову систематики — дерева компетентностей, проектування освітніх компетентностей на вертикальному рівні для всіх трьох ступенів навчання, проєкцію одержаних компетентностей на рівень навчальних предметів та їх відображення в освітніх стандартах, програмах, підручниках і методиках навчання. При цьому формування компетентностей відбувається навчальними засобами. Безпідставно вважається, що запроектована таким чином освіта буде забезпечувати не лише розрізнену предметну, а й цілісну компетентнісну якісну освіту в школі, родині, товариському колі, майбутніх виробничих стосунках.

Компетентнісний підхід не є новим і добре відомий усім. Але навіть зараз розглядають його стратегічні орієнтири, теорію та практику, моніторинг рівнів досягнення компетентності, перелік ключових компетентностей, складові реалізації тощо. Але де ж підвищення якості освіти? Навіть в шляхах реалізації підходу подаються загальні гасла: включити проблематику до дослідних програм, створити експертні центри, корегувати і узгоджувати зміст освіти, ▶

використовувати засоби масової інформації, налагоджувати контакти тощо. Повний набір, але без конкретики. Найголовніша помилка — це безконтрольна влада МОН над вишами і відсутність контролю над самим МОН. Якщо вже хтось ставить питання щодо запровадження компетентнісно-орієнтованої освіти, то як мінімум на початку потрібно подати мету, завдання та очікувану ефективність, хоча б мінімальну методику забезпечення, конкретику.

Потрібно визнати, що якість радянської вищої освіти була достатньо високою за її безкоштовного надання студентам, відносно добрій матеріально-технічній базі, високих зарплатах викладачів, стипендіях студентів (на старших курсах вона була вищою за мінімальну зарплатню). Але, починаючи з 1958 року, вища освіта за рахунок неякісного реформування зазнала деформування зі зниженням її якості. І надалі, за рахунок накопичення негативних чинників, якість вищої освіти постійно знижувалася.

Сінгапурська система вищої освіти, яка згідно з даними рейтингів PISA, посідає перші місця серед кращих систем освіти в світі. Два університети Сінгапуру зараховані до кращих університетів світу. Сінгапурська система вищої освіти була побудована на міцному фундаменті, а навчальні програми середньої освіти складені за зразком британського O-рівня та A-рівня кваліфікації. Основна увага освітніх інвестицій зосереджена на студентах і викладачах. Для студентів — це великі стипендіальні програми, що дозволяють їм використовувати освіту інших провідних університетів світу, а для викладачів — значні зарплати. Система освіти є елітарною, але широко доступною всім, з виявленням талантів і спрямованою у бік державної служби. Урядові стипендіати зобов'язані працювати в державному секторі не менше двох років за кожен рік навчання. Відмічаються також заохочення викладачів, вихід за рамки формальної освіти, нові можливості для отримання передового досвіду, двомовність, інноваційність тощо.

Великі надії щодо підвищення якості вищої освіти покладались на новий Закон України про вищу освіту, але чомусь ще не виправдались. За кількістю сторінок він нагадував інструкцію, а за сутністю — бюрократичний витвір, написаний такою ж і мовою. У меті закону (перший абзац) згадується надзвичайно широке коло питань — від правових, організаційних, фінансових, функціонування системи вищої освіти до ринку праці та потреби держави у кваліфікованих фахівцях. Але жодного слова щодо механізму *забезпечення* якості вищої освіти.

У Законі України [7] про вищу освіту питанню якості освіти присвячено лише один розділ з восьми (V — «Забезпечення якості вищої освіти», який містить дев'ять статей (16—25)), тобто це 7,7% загально-го обсягу закону. У ньому також загально описуються система забезпечення якості вищої освіти, статус но-

вовведеного монстра Національного агентства такої освіти, його повноваження, склад, діяльність, галузеві експертні ради, фінансування, незалежні установи оцінювання та забезпечення якості, ліцензування та акредитація. Висновок напрашується такий: це не забезпечення якості вищої освіти, а її контроль, а розділ V названий некоректно.

Так само в Законі України і слова не сказано про корупцію, хоча вона суттєво знижує якість вищої освіти, а МОН є одним з найкорумпованіших міністерств. І надалі робиться вигляд, що нічого подібного там немає. До речі, тільки тому, що з корупцією борються самі корупціонери, що викликає лише подив, відмічається повна відсутність результатів. Мабуть свідомо не хочуть зрозуміти сутності корупції. А вирішується це питання зовсім просто: у підозрюваних необхідно співставляти прибутки і витрати родини. Якщо витрати більші, то це і є корупціонер, з яким необхідно боротися. За такого підходу створення антикорупційного комітету нічого не дасть, а може навіть збільшить корупцію, якою мають займатися самі організації та міністерства, в яких вона зароджується та існує. Здійснення правильних заходів у відповідному напрямі підвищить якість вищої освіти України.

Ще один удар було нанесено по якості вищої освіти *тимчасовим* Законом про зняття наукових пенсій працюючим пенсіонерам. Викликає сумнів зазначена причина — брак коштів. І це за наявності коштів на інші бюджетні розділи, особливо, зарплати слідчим (30 тис. грн.), патрульним міліціонерам (8—10 тис. грн.), підвищення витрат і зарплат депутатам ВР, закупівля вугілля з іншого кінця світу тощо. До речі, олігархи США поповнюють бюджет на 32%, а в нас — лише на 4%.

Згідно з цим законом, пенсіонерам, що працюють на викладацькій роботі, наукова пенсія знімалась і замінювалась соціальною, яку також зменшували індивідуально на різні проценти. Загалом багато висококваліфікованих викладачів кандидатів і докторів наук вимушені були звільнитись, щоб зберегти призначену їм заслужену наукову пенсію. Зменшення кількості висококваліфікованих фахівців, на підготовку яких було потрібно 10—25 років, знизило і якість вищої освіти. А наукові школи, учні, загальна атмосфера? Це мабуть нікого не цікавить, хоч повинно бути навпаки: задля підвищення якості вищої освіти пенсіонерів кандидатів і докторів наук потрібно запрошувати на роботу, якщо вони ще можуть і хочуть працювати. До того ж, як відомо, навіть наукові пенсії порівняно із закордонними менші у рази. З 01.04.2015 тільки в Росії пенсії підвищили на 11%, а в інших країнах — ще більше.

Для тих, хто не на словах, а на ділі хоче підвищити якість навчання у вишах і дійсно працює в тому напрямку, розроблена інноваційна методика та комплекс навчальних програм із взаємопов'язаних дисци-

плін: якість продукції — її конкурентоспроможність — реалізація в маловитратному виробництві, підкріплених самостійною роботою та наскрізним проектом за цими дисциплінами і місячною практикою на передових підприємствах. Інноваційність методики полягає в розгляді якості навчання з середини, тобто за її поетапного формування, практичної спрямованості, зменшення та зміни лекційного курсу, усунення загальних, не пов'язаних із практикою теорій, упровадження методики «круглого столу», збільшення практичних занять із новим практичнішим наповненням, комп'ютеризації та можливості інтерактивного навчання, зменшення груп для проведення практичних занять до 10—12 студентів, проведення занять виключно виробничниками, які володіють механізмом формування якості та конкурентоспроможності, тобто практично розробляли та забезпечували якість продукції. Такий комплекс має перевагу перед традиційним, бо поглиблюється практична частина та усувається слабке знання виробничого формування якості. Методика пройшла багатолітню апробацію для спеціальності менеджмент і може застосовуватись як для технічних спеціальностей, так і нетехнічних, особливо економічних, які не мають дисциплін з виробництва, де та як реалізується якість та конкурентоспроможність.

Для упровадження цієї методики написано три навчальні посібники: формування якості продукції, формування її конкурентоспроможності та реалізація на маловитратному виробництві, — а також навчальні та робочі плани.

Не вплине на підвищення якості вищої освіти виконання планів МОН закрити 53 виші (лист МОН № 1/9-616 від 28.11.2014 «Щодо оптимізації мережі вищих навчальних закладів усіх форм власності»), хоча в першу чергу потрібно скоротити сам апарат МОН, щоб хоча б за розмірами довести його до зарубіжних аналогів, які до того ж і краще функціонують. У листі вишам пропонують два варіанти: або можливе закриття, або об'єднання з іншими вишами. Дійсно, кількість вишів в Україні порівняно з закордонними вимагає значного скорочення, але для цього мають бути встановлені ефективні критерії, а головний із них — це якість надаваної освіти, що є надзвичайно важливою умовою входження України до Європейського простору. Важливим також є попит народного господарства на спеціалістів, які випускають вузи. На жаль, використовуються інші критерії, від кількості студентів, що навчаються, до кількості супровідних бюрократичних папірців. За такого скорочення, насамперед, потрібно виявити причини появи карликових державних і приватних вишів, і чи не є вони бізнес-інтересами. Особливим є стан приватних вишів, які утворилися простим структурним від'єднанням від державних і для навчання не вимагали якоїсь витратної бази. Наприклад, економісти, юристи, фінан-

систи, журналісти тощо. Там вища освіта інколи перетворюється на звичайну торгівлю дипломами. До речі, серед них не знайдете технічних вишів, оскільки в цьому випадку треба вкладати гроші в матеріально-технічну базу, а прибутків не буде. Це підтвердиться вже влітку порівнянням списків МОН намічених вишів до скорочення та скорочених. Для збереження таких вишів зараз спостерігається їх активна діяльність в заміні завідувачів кафедр, ректорів, пошуку спеціалістів за профілем вишу, інтенсивно упорядковується документація, пишуться листи до МОН тощо. Тому акредитаційній комісії України під час закриття вишу насамперед потрібно перевіряти якість надаваної освіти, а не користуватися папірцями, що використовувались ще за радянських часів і тепер рекомендує МОН. Зрозуміло, що так простіше, але мало-ефективніше. Слід також пам'ятати, що мала кількість студентів у виші теоретично сприяє кращій освіті, усуває ефект масовості навчання, конвеєризації, але лише за умови ефективної організації навчального процесу, а не отримання прибутку. Надалі маємо обіцянки типу, що «акредитаційні органи та експертні організації, зокрема Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, будуть підвищувати так само і вимоги до самоаналізу результатів освітньої діяльності та системи управління якістю навчального процесу у вишах» (лист МОН № 1/9-616).

Аналізуючи чинники системи вищої освіти, що призвели до зниження її якості, можна додатково відзначити такі: бюрократизація та лібералізація навчального процесу, руйнування інтелектуальної атмосфери у виші, нефахове керівництво на багатьох рівнях, зниження творчої мотивації викладачів, підірив їх авторитету, імітація бурхливої, але некорисної діяльності. Як наслідок ситуації в системі вищої освіти розвинулася бюрократизація: надсилання незлічених і непотрібних папірців, форма яких постійно змінювалась. Свій внесок зробила і лібералізація навчального процесу шляхом вільного відвідування занять, навчання за індивідуальними планами без належних підстав, вибір студентами викладачів, необмежена кількість перездач іспитів, заліків, мінімальне відрахування тощо.

Як відомо, велике значення в системі вищої освіти має інтелектуальна атмосфера, тобто створення у виші освітянського клімату висококваліфікованими викладачами, які, окрім всього, займаються науковою роботою. Руйнують таку атмосферу її некваліфіковані викладачі, формальне проведення навчально-наукових заходів, прийом у виші не підготовлених абітурієнтів, корупція, хабарництво тощо. Для створення видимості проведення «великої» роботи постійно видають «успіхи» окремих ланок і особистостей за успіхи цілої системи.

Переважно в системі освіти керівними кадрами ставали люди, які не були до цього зовсім підготовлені. ►

Зниження творчої мотивації проводилось через цілий ряд заходів, виконання яких було пов'язано з низькою кваліфікацією керівництва у системі освіти. Це низькі зарплати на рівні робітників, вантажників або прибиральниць, відсутність допоміжних матеріалів (паперу, олівців, ручок тощо), постійне збільшення навантаження, котре не залишало їм часу на наукову роботу, відсутність потрібного фінансування тощо. Така ситуація призвела до звільнення викладачів з вузів або байдужості до своєї роботи.

ВИСНОВКИ

Історія розвалу вищої освіти з падінням якості навчання — це вже минуле, тепер повстає питання, як в сучасних умовах максимально підвищити якість підготовки потрібних країні кваліфікованих спеціалістів. Потрібні для цього заходи наведено нижче.

1. На основі концепції вищої освіти необхідно правильно провести скорочення карликових державних і приватних вишів, але за єдиним критерієм — якості спеціалістів, яких випускає навчальний заклад. Насамперед підлягають скороченню виші, поява яких була зумовлена бізнес-інтересами і які продовжують випускати вже непотрібних в країні спеціалістів. Підлягає обов'язковому скороченню і саме МОН, яке навіть за кількісним та якісним складом не відповідає зарубіжним аналогам.

2. Слід терміново розробити проект законодавчих актів щодо якості підготовки потрібних країні спеціалістів, особливо технічних. Переробити розділ V «Забезпечення якості вищої освіти» Закону України «Про вищу освіту». Такий проект міг би бути розробленим групою ініціативних фахівців, які працювали в цій системі і добре її знають, навіть на громадських засадах. До групи не можуть входити люди, які прямо чи опосередковано мають відношення до занепаду вищої освіти.

3. Необхідно розробити комплексну систему навчання у вишах, виділивши підсистеми «Студент», «Викладач» і «Навколишнє середовище» з подвійним, а то і потрійним контролем якості навчання. Перша підсистема регламентує питання підготовки і конкурсного відбору абітурієнтів, підняття планки вступу до вузу і всі напрямки навчання студентів: цілеспрямованість, працьовитість, здібності, пам'ять, сприйняття, самоконтроль тощо. Мабуть потрібно буде відновити порядок відрахування студентів, які не бажають вчитися. Підсистема «Викладач» має охо-

плювати підготовленість викладача, засоби, методи, форми і зміст навчання, джерела, проблемну орієнтацію, наочність і доступність. У підсистему «Навколишнє середовище» входить кваліфіковане керівництво, матеріально-технічна база, інформативне, методичне та кадрове забезпечення якості навчання, організація навчання, фінансування (хоча б мінімально), законодавчий супровід, вплив політики, стан економіки, низькі зарплати, соціально-психологічний клімат тощо.

4. Головною ланкою комплексної системи навчання є кафедра вузу, де фактично зароджується якість вищої освіти, яка повинна мати сучасну матеріально-технічну базу та кадрове забезпечення, що є підставою якості навчального процесу. На кафедрі має бути кваліфікований викладач, який відповідатиме за впровадження заходів з підвищення якості вищої освіти. Такі відповідальні повинні бути на факультеті та в ректораті, як під час упровадження Болонської системи.

5. У комплексній системі навчання у вузі мають бути повністю усунені сьогоднішні негативи: демагогія, бюрократизація, некваліфікованість, хабарництво, спадкоємність, кругова порука.

6. Задля підвищення якості вищої освіти потрібно повернути у вузи висококваліфікованих пенсіонерів кандидатів і докторів наук, розвивати їх наукові школи, науково-дослідну роботу, інтенсифікувати їх роботу зі створення своєї заміни. Слід використовувати в першу чергу те, що маємо, а не плануємо мати в майбутньому.

7. Важливим заходом підвищення якості вищої освіти можна вважати як державні та приватні інвестиції, так і широкі інноваційні процеси у вузах і МОН.

8. Надзвичайно велике значення хоча б на початку має мінімальне але зростаюче фінансування, без якого сподівання на позитивні результати марні. Не можна з наповненої склянки вилити більше води, ніж там є.

9. Заплановано багато заходів з підвищення якості вищої освіти, серед яких є корисні, нейтральні й навіть шкідливі. Причини недосягнення наміченого успіху криються не лише у заходах, але і в технології їх виконання та виконавцях. Можна погодитися зі словами Міністра МОН, що оптимізація мережі вишів — не катастрофа, а природний процес, хоча й болючий, але після нього і підвищення якості вищої освіти не буде.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ходаков В. Е. Высшее образование: взгляд со стороны [Текст]. — Херсон. — 2006. — 338 с.
2. Болонський процес у фактах і документах [Текст] : Сорбонна — Болонья — Саламанка — Прага — Берлін — Берген / Упоряд. Василь Дмитрович Шинкарук

[та ін.]; Ред. Станіслав Миколайович Ніколаєнко. — К. : Дельта, 2007. — 52 с. — (Інтеграція вищої освіти України у європейський освітній простір). — Бібліогр: С. 50—51. — ISBN 978-966-8797-22-4.

3. Филимонович С. М. Компетентнісний підхід: його сутність. Що є прийнятним, а що проблемним для вищої освіти України? [Текст] / М. Ф. Степко // Вища освіта України. — К. : Педагогічна преса. — 2009. — № 1. — С. 43—53.
4. Шабайкович В. А. Компьютеризированная система оценки работы преподавателя [Текст] // В. А. Шабайкович, В. В. Божидарник // Качество и жизнь : альманах. Спец. выпуск. — М. : Минобрнауки РФ, Академия проблем качества, 2007. — С. 347—350.
5. Шабайкович В. А. «Компетентнісні» пошуки якості освіти в Болонському та інших просторах // Стандартизація, сертифікація, якість. — 2014. — № 5. — С. 45 — 56.
6. Леваєва Л. Фінансування вищої освіти в сучасних умовах [Електрон. ресурс] / Л. Леваєва // Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Evu/2010_14/Levaeva.-pdf.
7. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII [Електрон. ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. ■

*В. А. Шабайкович, доктор технічних наук, професор,
Львівський інститут менеджменту, м. Львів*

НОВИНИ CEN

СЕМІНАР «РОЗШИРЕННЯ СПІВПРАЦІ З КРАЇНАМИ СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ»

6—7 травня 2015 року у Варшаві (Польща) відбувся семінар у рамках TAIEХ на тему «Розширення співпраці з країнами Східного партнерства у сфері стандартизації».

Основною метою семінару було ознайомлення представників НОС країн Східного партнерства (Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Молдова та Україна) з організацією діяльності у сфері стандартизації на національному та регіональному (загальноєвропейському) рівнях на прикладі функціонування Польського комітету стандартизації.

Під час семінару було розглянуто такі питання:

- європейська стандартизація в контексті глибокої та всебічної Угоди про вільну торгівлю / Угод про асоціацію;
- стратегія стандартизації та діяльності підрозділу стандартизації PKN;
- забезпечення фінансової життєздатності НОС (продаж стандартів, роботи з сертифікації, тренінги, інші джерела доходу);
- створення національних ТК як дзеркальних структур європейських і міжнародних технічних органів (підхід члена CEN—CENELEC);
- залучення всіх зацікавлених сторін, організація громадського опитування, доступ малих та середніх підприємств до діяльності у сфері стандартизації;
- управління конфліктними стандартами (міжнародний, регіональний, національний рівні);
- вплив регламенту ЄС 1025/2012 на членів CEN і CENELEC;
- підхід CEN/CENELEC до мандатів щодо «гармонізованих стандартів»; публікацій в офіційному жур-

налі; процедур захисту «гармонізованих стандартів»;

- діяльність PKN у сфері міжнародного співробітництва та зв'язки з країнами Східного партнерства;
- участь НОС в європейській стандартизації у статусі афілійованих членів та партнерських органів зі стандартизації CEN і CENELEC;
- застосування Віденської угоди між ISO і CEN та Дрезденської угоди між IEC та CENELEC;
- співробітництво CEN і CENELEC з Міждержавною радою зі стандартизації (EASC).

Також порядком денним семінару було передбачено: привітання Президента PKN; презентацію проекту TAIEХ; презентацію діяльності PKN; загальну презентацію про торгові угоди між Європейською комісією та деякими країнами Східного партнерства і значення технічного регулювання та стандартизації; проведення секційних засідань і круглого столу з метою спільного обговорення порушених питань усіма учасниками заходу.

Семінар відбувся за головування пані Єви Зелінської — Директора департаменту міжнародних зв'язків Польського комітету стандартизації та за участі пані Каті Модрич-Скрабало — представника Європейської Комісії, референта з питань політики Генерального директорату ЄК з питань внутрішнього ринку, промисловості, підприємництва та малих і середніх підприємств, а також пана Еріка Маршанда — співробітника департаменту міжнародного співробітництва Керівного центру CEN/CENELEC. ■